

דבר העורך

זאת התורה לא תהא מחלקת

שינוי המציאות: התורה לא משתנית לעולם, המציאות היא זאת שמשתנית, לעיתים השינוי במציאות גורר שינוי בהכרעת ההלכה, ונדרש לבדוק מחדש מהי דעת תורה בשאלות החדשות שלא נידונו עד כה.

באיסור ללמד את בתו תורה, כתבו הקדמונים צדדי היתר (כגון תורה שבכתב בארעי או בפשטות), מה שלא מצינו בשאר איסורים. כגון 'מלאכה בשבת' שלא יעלה על הדעת להתיר לעשות מלאכה בשבת באופן מסוים.

ענין זה מסור לשיקול דעתם של גדולי ישראל, מכיון שדח"ל ביארו את הנימוק לאיסור 'כאילו מלמדה תפלות', הסיקו מכך שהאיסור תלוי במציאות, ולכן התירו תורה שבכתב, וכן כאשר המציאות בצרכת התירו יותר לימוד תורה, ומכל מקום אף אחד לא התיר ללמד גמרא בבית חינוך, כי זהו גופו של איסור - 'כאילו מלמדה תפלות'.

ככל שהעולם יותר מתפתח, כך הנשים יותר צריכות ללמוד תורה, זה קרה בשלבים, לפני כ-100 שנה התחילו לבנות בתי חינוך לבנות. בשלב הראשון היו לימודי קודש בסיסיים בלבד. בעשרות השנים האחרונות הרגמה הלימודית תורנית בבתי ספר עלה עשרות מונים על מה שהיה בעבר בכמות ובאיכות.

ההיתר של צורך הדור, מצינו כעין זה בגמ' (גיטין דף ס) לגבי דברים שבעל פה אי אתה רשאי לכותבם בכתב, שהתירו חכמים לכתוב כאשר התמעטו הלכות, והיה חשש לשכחת התורה, דכתיב: (תהלים) פרק קיט פסוק (כז) עת לעשות לה' הפרו תורתך.

בנות צלפחד היו חכמניות דרשניות וצדקניות, שבע נשים זכו לנבואה, שרה, מרים, דבורה, חנה, אביגיל, חולדה ואסתר, אף שתנאי לנבואה הוא השגת חכמת התורה. דבורה הנביאה אף היתה שופטת את ישראל, והייתה מלמדת את העם דינים.

ומכל מקום הצד השווה שבהן, שבכל הדורות הנשים אינן יכולות להיות בכלל מוסרי התורה, פוק חזי בסדר מוסרי התורה במשנה (אבות פרק א משנה א) משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו' ולא מופיע שם אשה.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'פולמוס בית יעקב'

כה תאמר לבית יעקב

תקציר: סדרת הגיליונות בנושא מצות תלמוד תורה; החלק הראשון - ללמד את בנו תורה: 392 גדר חיוב האב ללמד את בנו תורה. 393 'בן חמש שנים למקרא'. 394 'מנהג תלמודי התורה בזמננו'. 395 'פולמוס החיידרים בזמננו'.

החלק השני - ללמוד בעצמו תורה: 396 'מצות תלמוד תורה'. 397 'מצות ידיעת התורה'. 398 'מצות הבנת התורה'. 399 'פולמוס שיטות הלימוד'. 400 'סדר הלימוד כהלכה'. 401 'לימוד הלכה למעשה'. 402 'לימוד מוסר כהלכה'. 403 'המפסיק ממשנתו'. ביאורי תפילה; גיליון 404 בנושא 'ללמד את בתו תורה'.

בגיליון שלפנינו (האחרון בסדרה) מספר 405 בנושא 'סמינר לבנות', יתבאר מה למעשה המנהג כיום בלימוד תורה לבנות, במוסדות החינוך, בתי ספר סמינרים וכו', האם וכיצד נכון ללמד לבנות דורינו חומש, מקצועות התורה, משניות, מוסר, ומחשבה, ביאורי תפילה?

ניתן להשיג במייל של מערכת הילכתא אוגדן הגיליונות בנושא תלמוד תורה.

1. בית יעקב לכו ונלכה באור ה'

לפני כ-100 שנה: בשנת תרע"ח הוקם בעיר קראקוב בפולין, בית הספר החרדי הראשון לבנות, שנקרא "בית יעקב", מיסודה של **מרת שרה שנירר ע"ה**, ובעת ההיא הובאה השאלה אל גדולי הדור דאז, אלו חלקים מהתורה מותר ללמד את הבנות.

נדון זהה עלה בירושלים, כמה שנים מאוחר יותר בשנת תרפ"א, כאשר הוקם "בית יעקב הישן" הנקרא 'ר' בן ציון יאדלער'ס חיידר', ובתקנון הראשון שנכתב ונתתם בתאריך ה' כסלו תרפ"ו מפורט תקנות וכללים בנושא, מה מותר ללמד את הבנות ומה אסור, ללמדם א"ב, תפילה

הודעת מערכת:

בשלושת השבועות הקרובים לא יופיע גיליון, הגיליון הבא יופיע אי"ה ביום ג' פרשת כי תצא ה' אלול תשפ"ג וקזי ה' יחליפו כח

ד. בשנים האחרונות, יש הרבה סמינרים שמלמדים 'תורה בעיון' חומש ורש"י עם מפרשי רש"י להבנת עומק כוונתו, מלבד זאת גם מוסיפים את שיטות שאר הראשונים בבניאר הפוסקים, והשאלה האם הסדר נכון ללמד 'תורה בעיון' בבחינת עת לעשות לד', או שדבר סוף הרי כאילו מלמדה תפלות, ואין באופן כזה אין היתר.

ה. האם נכון ללמד רק ספרי מוסר, דוגמת מסילת ישרים וארחות צדיקים, או גם ספרי מחשבה, כמו חובות הלבבות, מכתב מאליהו, וכדומה.

המתבונן יראה, שאפשר לחלק את הויכוחים לשנים, הויכוח העקרוני התעורר בשנות ייסוד בית יעקב, על עצם המציאות של בית חינוך לבנות, ולימוד תורה רשמי לבנות, ובנושא זה הבוגריה רוב החוגים דחו את עצם הרעיון של הקמת בית חינוך לבנות, לעומת פולין וליטא ועוד, שרוב החוגים אימצו ועודדו את הרעיון של הקמת בית חינוך לבנות.

כעבור עשרות שנים, לאחר השואה הנוראה וחורבן קהילות אירופה, המוסד של בית הספר לבנות נהפך לנחלת הכלל, וכבר אין חולק בעצם הדבר שחייבים להקים מוסדות כדי להנחיל תורה ויראת שמים לבנות ישראל. בשלב זה התעורר ויכוח נוסף, ברמת התוכן של לימודי קודש, האם ללמוד ברמה גבוהה של לימודי קודש לא פחות מלימודי חול, או כיון שהוא מציאות של דיעבד, לכן יש להתיר רק מינימום של לימודי קודש.

3. גדולי פולין וליטא התייר

יְסוּדֵי הַיְהוּדוֹת: הכהן הגדול מאחיו מרן החפץ חיים זצ"ל (בספרו לקוטי הלכות דף יא. מדפי הספר על סוטה

ותהלים, מוסר ודרך ארץ, לקרוא ולהבין ספרי יראים כמו 'צאינה וראינה' מגורת המאור, וכדומה. אבל לא חומש ונ"ך וכל ספרי לימוד שהם בלשון הקודש. וייפו הבד"ץ העדה החרדית בראשות הג"ר יוסף חיים זוננפלד זצ"ל את כוחו של ההקצנו יתד בל ימוט לעולם. כעבור שנים התייר בד"ץ העדה החרדית לימוד תנ"ך עם רש"י.

השורש ההלכתי של הפולמוס, נעוץ בדברי הפוסקים (הובא בגיליון הקודם), לגבי המבואר **בגמ'** (סוטה דף כא:), ונפסק **ברמב"ם** (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה יג), **ובשו"ע** (יו"ד סימן רמו סעיף ו), שאסור ללמד בתו תורה שבעל פה, ואם מלמדה הרי זה כאילו מלמדה תפלות. וחיידש הרמב"ם שהמלמד את בתו תורה שבכתב אינו נחשב כמלמדה תפלות, אולם אסור לכתחילה. ולדעת **הב"ח** (יו"ד סימן רמו), בלימוד חומש יש חילוק, שדרך עראי מותר לכתחילה, ואילו דרך קבע אסור לכתחילה, אך אינו כמלמדה תפלות. ולדעת **הט"ז** (ס"ק ד), בלימוד חומש יש חילוק, שפשוטי הדברים מותר לכתחילה, ודרך התחממות והבנה אסור לכתחילה, אך אינו כמלמדה תפלות.

2. פולמוס בית יעקב

ההכרח לא יצונח: במציאות המיוחדת של בית חינוך בית יעקב, הוקם לראשונה מוסד חרדי שמלמדים שם את הבנות תנ"ך לכתחילה בקביעות והבנה, ולא לימדו תורה שבעל פה. ועל כך התעוררו מספר ויכוחים:

א. האם נכון להקים מוסד לימודים עבור בנות, דבר שלא היה בהיסטוריה.

ב. האם התייר לימוד תנ"ך לכתחילה בקביעות, מטעם שהאיסור ללמד תורה לנשים הוא בעיקר בלימוד תורה שבעל פה, שנחשב כמלמדה תפלות, אבל בתורה שבכתב אינו כמלמדה תפלות.

ג. האם לימוד רש"י על החומש נחשב כתורה שבעל פה, שאי אפשר להתייר בשום אופן, כי זאת התורה לא תהא מוחלפת, כשם שאי אפשר להתייר לימוד גמרא דהוי כמלמדה תפלות, או שנחשב כתורה שבכתב שניתן להתייר לצורך השעה.

הסמינר הראשון של בית יעקב בקראקא

המצבה המיוחדת על ציונה של מרת שרה שנירר ע"ה

בית חינוך החרדי הראשון לבנות בארץ ישראל
בית יעקב הישן נוסד בירושלים בשנת תרפ"א

נדחית בשביל הצלה כזאת. ועת לעשות לד' הפרו תורתך. כאשר אמרו לפני **החזון איש** בשם החפץ חיים, שהיום עדיף ללמד את הבנות תורה, כדי שלא יעשו דברים אחרים, הנהגה ואמר 'גם אני אמרתי כן' (חנוך לנער עמוד כח). ואמר **החזו"א** שכל לימוד התורה ברשת 'בית יעקב' אינו אלא הוראת שעה (ספר התקופה ובעיותיה דעות ומדות חלק ה עמוד קעו, הובא במעשה איש חלק ב עמוד לא). וגילה דעתו **להגר"ש קרליץ זצ"ל**, שבהיתר של לימודי קודש לבנות, הותר רק לימוד פשטן של דברים על פי רש"י, ואין להתיר הרחבת הדברים בריבוי מפרשים וכו', כי כל ההיתר הוא כדי לדבק בתורת ד', ולהאיר את לבן לקיום המצוות וליראת שמים טהורה (מעשה איש חלק ו עמוד נט).

ההציל מהרחוב: דברים בסגנון דומה כתב **רבי זלמן סורוצקין זצ"ל** (אב"ד לוצק, שו"ת מאזנים למשפט חלק א סימן מב), שביאר את הטעם ללימוד התורה לנשים בדורו של חזקיהו, בגלל צורך השעה. כי המלך אחז אביו של חזקיהו, ביטל את העבודה וחתם את התורה, ומפני שאחז עקר את האמונה מלבות בני ישראל, וכמעט שנשתכחה מהם התורה, הוכרח חזקיהו ללמד דעת ה' ותורה ומצות לכל ישראל ואפילו לנשים. וכן בזמננו הרחוב מלא בתרבות נכרית וזרה לרוח היהדות, וכל מי שיאנו למד את בתו דעת ד' ותוכן יהודי מקורי, שישמשו כתריס בפני השפעת הרחוב, הרי הוא מלמדה ממילא את התפלות שנמצא ברחוב.

וכתב **בשו"ת ציץ אליעזר** (חלק ט סימן ג, חלק י סימן ח) אילו לא היו מקימים מוסדות בית יעקב לבנות, להיכן היינו מגיעים, הלואי שהיתה בת אחת מתוך רבבה מסכימה, להינשא לבן תורה. ולמעשה מנהגן של ישראל תורה הוא, ויש להתיר כיום את לימוד התורה לבנות כפי שנהוג בבתי החינוך על פי הכהן הגדול מאחיו החפץ חיים, ולא רק מפני שינוי הדורות, וטעם שינוי הדורות והזמנים בא לרווחא דמילתא וכיהודא ועוד לקרא.

חובת השעה: לדעת **הג"ר יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל** (ארחות רבינו חלק א עמוד קצב, דרך שיחה חלק א עמוד פה ועמוד תפה) האיסור ללמד תורה לבתו, היה שייך בדורות הקודמים שלא היו משכילות, ולא למדו כמעט כלום, אבל בזמננו אין איסור ללמד לבנות תורה, ואדרבה מצוה להלעיטם בתורה, שלא יכניסו בליבם דברי כפירה מהרחוב, שבכל חלק שלא תלמד תורה, הוא תפלות טפי כי תקרא ספרים חיזוניים, והתיר ללמד את הבנות משניות וכדומה, ורק שלא ילמד אותן גמרא. וטוב ללמדן שערי תשובה, כדי שידעו את המצוות והעבירות וכיצד עושים תשובה, וכן ארחות צדיקים, אך לא חובות הלכות. והמליץ שילמדו פרכי אבות שמוותר להן ללמוד.

ושאל **הגר"ח קניבסקי זצ"ל** את **החזון איש**, היות ואחותו ביקשה ממנו שילמד עמה איזה סוגיא בגמ', האם מותר ללמדה, והשיב החזו"א רק באקראי מותר, אבל לא בקביעות (שם). וביאר הגר"ח קניבסקי (ידיעות השבת אות לב) שכנראה האיסור הוא ללמדה פלפול וקושיות ותירוצים, אבל מותר ללמדה סוגיא בפשיטות כמבואר **בט"ז** (י"ד סימן רמו ס"ק ד). והורה הגר"ח קניבסקי (שערי

דף כא: וכן במכתבו מתאריך כ"ג שבט תרצ"ג, מופיע בספר החפץ חיים חייו ופעלו חלק ג עמוד תתמו תתשיג) הניח את יסודות ההיתר ללמד תורה לנשים בזמן הזה, מכח קביעה שדבריו חז"ל ופסיקת השו"ע שאין ללמד תורה לנשים, התאימו למציאות הדורות הקודמים, שהנשים דרו סמוך ונראה לבית הוריהן, וקבלת האבות הייתה חזקה מאוד אצל כל אחד ואחד, להתנהג בדרך שדרכו בו אבותיו, ומסורת הנהגתם בשמירת התורה ובקיום המצוות עברה מאב לבן בצורה ברורה ועקבית, לכן אסרו ללמדם תורה, מחמת החשש שמא לימוד התורה יוסיף בהו 'ערמומיות'.

אולם במציאות של הדורות האחרונים, שקבלת המסורת רפויה, ורבים לא גרים אצל הוריהם, והנשים מושפעות מאד מהתחברו הסובבת אותן, חובת השעה ללמדן את כל 'מקצועות הקודש', וכל החששות והפקפוקים מהאיסור ללמד את בתו תורה, אין שום בית מיוחד לזה בימינו אלה. ובזמננו ענין גדול ונחוץ ללמד את הבנות תורה שבכתב, נביאים וכתובים ולימוד מוסרי חז"ל כגון מסכת אבות וספר מנורת המאור, כדי שיתאמת אצלם האמונה, וכלשונו 'פן יסורו לגמרי מדרך ד', ויעברו על כל יסודי הדת עם ושלום', וגלגלו להציל כל מה שבידינו ואפשרותנו. חפץ חיים ע"ה כתב ספרי הלכה ומוסר במיוחד לנשים, העיקרי שביניהם נקרא **גדר עולם**.

ומובא בשם **החפץ חיים** (אם בישראל עמוד 18) שבדורנו מלמדים את הבנות כל כך הרבה תפלות, ומכל שכן שראוי ללמדן גם תורה, ואין בזה חשש של 'כאילו מלמדה תפלות'.

משפחתה של שרה שנירר מייסדת בית יעקב השתייכו לקהילת חסידי בעלזא, ובעת הקמת בית יעקב הלכה לשאול את **האדמו"ר רבי יששכר דב רוקח מבעלזא זצ"ל** (שיחות הגר"מ שטרנבוך, אש קודש עמוד קעו) האם נכון לפתוח את בית יעקב? והשיב האדמו"ר 'המוסד הזה ייטיב למי שהיה רע לו, ומי שכבר טוב לא יירע לו על ידי המוסד הזה', והוסיף לה ברכת הצלחה.

האדמו"ר האמרי אמת מגור זצ"ל היה מגדולי התומכים בתנועת בית יעקב, וסבר שצריך ללמוד תורה עם הבנות כפי הסדר שהתקבל בסמינרים. והוסיף ואמר 'הייתי שמח אילו דבר רק כזה היה בתמצע בבית אני'. ומסר (על-ידי אחותו) ברכה מיוחדת לנב' שרה שנירר על יוזמת מוסדות 'בית יעקב': 'ודאי שיש לעשות הכל למען חינוך הבנות, אשר עד כה הוזנח כל כך. יש לנו ב"ה אלפי בחורים כשרים וחסידים, אך מאין יבוא להם 'עזרם' אם לא מ'בית יעקב'". גם **הגר"ח חיים עוזר גרודז'נסקי זצ"ל**, תמך בהקמת וביסוס רשת 'בית יעקב', ואף חתם על 'קול קורא' (העתק הכרוז מופיע בגיליון) למען בית יעקב, יחד עם הרבה מגדולי הדור.

וכתב **הגר"ר אהרן וואלקין זצ"ל** (זקן אהרן מהדורה תניא חלק י"ד סימן 10) שבשביל להציל נפש אחת מחשש שמד חלילה, לא רק ראשים, אלא כופין לחלל שבת גם באיסורי דאורייתא... כלום אפשר להתחשב בשעה כזאת, שעלינו להציל בנותינו משמד ומיתה רוחנית חלילה, שכל התורה

שנהגו סלסול לא ללמדן כלל וסמכו על קבלת אבות, ובזה התיר ללמוד עם הבנות.

אבל את האסור מדינא ודאי לא בא להתיר, ולכן פירוש רש"י שהוא בוודאי אסור מדינא ללמדן, לימוד זה לא בא החפץ חיים להתיר. ומה שנהגו הנשים מקדמת דנא ללמוד 'צאינה וראינה' ו'מנורת המאור', אף שמוכח שם דרשות חז"ל, את הדרשות לא הבינו, ורק את דברי מוסר למדו והבינו, ולכן בזמננו כל אחד שבכוחו לתקן מחויב לעשות כל טעדיק כדי לתקן זאת.

לדעת הג"ר שמואל הלוי ואנר זצ"ל (שו"ת שבט הלוי חלק ו סימן קנ, חלק ח סימן ריא) אין היתר ללמד את הבנות יותר מחומש עם פשוטי העניינים ברש"י, בתוספת מאמרי חז"ל הנוגעים לפשט, ללא דרשות חז"ל שנוגע לעומק הדברים, ואסור ללמדן תנ"ך בעיון עם מפרשים עמוקים כמו רמב"ן ואבן עזרא וכדומה, ורוב בתי הספר לבנות בדורנו אין עומדים בזה, ומפריזים על המידה נגד ההלכה. ועליהן ללמוד בעיקר מוסר, צניעות, והלכות נחוצות.

וכותב, שאמר פעם למחנך הדגול הרבני צדיק במעשיו ר' אברהם יוסף וולף זצ"ל, שהתורה היא נצחית, וכאשר חז"ל אמרו שכאילו מלמדה תפלות, זה קיים בכל הדורות, ואפילו אם מתירים משום עת לעשות לד' הפרו תורתך שלא יעסקו לבנות בגרוע ממוע, מכל מקום מאן מפיס ומי לקח אחריות ועמד במנין על כך להתיר, ודבר פשוט שהריעותא של 'כאילו מלמדה תפלות' תצמח במוקדם או במאוחר, וגזירתם לא ישתנה לעולם. ומסיים, 'וקשה להעמיד דת על תלו בעינין זה'. ומכל מקום, לימוד תורה שבעל פה כמשניות וגמ' וכל הדומה לזה, הוא איסור גמור וכמלמדן תפלות.

5. תורה בעיון

מיתב: לדעת הג"ר קמינצקי זצ"ל (אמת ליעקב סימן רמו הערה 122 שמועה בשמו), מותר ללמד את הבנות מפרשים על התורה כגון רמב"ן רד"ק ומלבי"ם, משום שהם מפרשים את התורה, ולימודם נחשב תורה שבכתב ולא תורה שבעל פה.

לגבי בית חינוך יסודי, הורה החזון איש לרבנית רוטברג, ללמד את הבנות רק חומש עם רש"י. והורה הג"ר חיים קניבסקי זצ"ל (דרך שיחה עמוד פד, חנוך לנער עמוד כח), לגבי לימוד בסמינר מקצוע 'תורה בעיון', ראוי ללמוד חומש עם רש"י ומפרשי רש"י שמסייעים להבנת דברי רש"י, ואין ללמוד רמב"ן על הסדר, ואם המורה ברב דעת יודעת מה כדאי ללמד, יכולה להוסיף קצת מהרמב"ן ושאר מפרשים. או מה שיוסיף להשקפה ואמונה שלהן, אפילו דברים שצריכים עיון, ולא יותר מזה.

כיום המציאות, שכמעט כל בתי הספר לומדים תנ"ך עם בנות, ובהרבה סמינרים מלמדים 'תורה בעיון', משום שאת הפשט הם כבר למדו בבית החינוך היסודי, ואם לא יעלו ברמה לא יהיה למורות מה לחדש, ולא יהיה מעניין לתלמידות להקשיב. לעומת זאת במוסדות סאטמר וצאנז, עד היום לא לומדים חומש עם הבנות, כי אם מתוך ספר מתורגם לאידיש.

ציון חלק ב עמוד רפא אות ז) שמותר ללמד את האשה דבר קטן מלימוד התורה, ורק דבר גדול אסור.

יראת שמים: לדעת הג"ר משה שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות חלק ה סימן סח) מכיון שיש מצות והודעתם לבניך, לגדל את בנינו על זיכרון מעמד הר סיני, כדי שיהיה להם יראת שמים, והבנים והבנות שוים בזה, לכן בדורנו בעקבתא דמשיחא שהרחוב מלא בעיתונים וספרים ושיחת חברים, וחוסר אמונה, יש חובת השעה מדין לימוד יראת שמים לאלדיו, ללמד את הבנים והבנות תורה, שמתוך כך יגיעו לאהבת תורה ויראת שמים, ואין זה בכלל מלמדה תפלות.

4. גדולי הונגריה אסרו

חדש אסור מן התורה: לעומת המתירים לימוד תורה לנשים, דעת גדולי הונגריה היתה לאיסור, כפי שכתב החתם סופר בצוואתו משנת תקצ"ז (הובא בספר תורת אמן עמוד לא) שהבנות יעסקו בספרי אשכנז בגופן שלנו המיוסדים על אגדת חז"ל ולא זולת כלל, ולא תאמרו השתנו העיתים, כי יש לנו אב זקן יתברך שמו לא נשתנה ולא ישונה, וסדר לימודים לא ישתנה ולא יחלוף, והרוצה להרוס ייהרס, והמחזיק יתאמץ ויתחזק.

ויש בענין שיטת האוסרים, ליקוט נפלא בספר תורת אמן להג"ר אברהם שמואל גשטטר שליט"א, בו מביא ציטוטים של **עשרות מגדולי הפוסקים זצ"ל ושליט"א** (במכתבים, ובספרים, ובהסכמות לספרו), שדעתם היתה נגד החידוש של לימוד תורה לבנות, ואסרו ללמד את הבנות חומש רש"י.

וכתב האדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצ"ל (שו"ת דברי יציב חלק יו"ד סימן קלט-קמ) שהאיסור ללמד תורה לנשים נותר על כנו גם בזמנינו, למעט לימוד ההלכות הנחוצות לנשים. ואין ללמד בבתי החינוך ספרים העוסקים בבירור עיוני של שאלות מחשבה והשקפה. והוסיף והקשה על המתירים, תמה אני ולא אדע מי הוא זה, יהיה מי שיהיה, אף אם גובה ארזים גבהו ושיאו עד לשמים יעלה, שיוכל לטוות בכלשהו מפסק ברור בגמ' ובשו"ע ובפוסקים ללא חולק. ובמוסרי חז"ל ממסכת אבות שהזכיר החפץ חיים, גם כן לא ביאר באיזה אופן, דאפשר שבדרך העתקה וליקוט עניינים במיוחד בשבילם. ומשמע מדבריו, שלא כל מוסרי חז"ל מתאימים ללימוד עם נשים, אלא רק ליקוט העניינים הנוגעים לקיום המצוות של נשים.

באופן חריף כתב **המנחת אלעזר** (דברי האגרת אות יא), וגם החדרים שקוראים אותם 'בית יעקב', יש בו הרבה פרוצות כפי שכבר נתברר בכל העולם.

אין היתר: ולדעת **היואל משה זצ"ל** (מאמר לשון הקודש סימנים לב-ו וסיכום קצר בסימן לג), גם בזמננו אסור ללמד את הבנות חומש רש"י, ויש שתולים בדברים שאינם בדעת החפץ חיים, וחס ושלום לומר שהלכה פסוקה לא נוהגת בזמננו, ובוודאי לא בא להתיר את מה שאסור מדינא. ורק בחומש שאינו אסור מצד הדין, אלא

ולדעת הגרש"ז **אויערבאך זצ"ל** (עדות הגר"י מנדלזון) אין ענין ללמד לבנות סמינר כמה פירושים על כל דבר ממפרשי שונים, ורק אם יש ריעון חדש באחד מהראשונים אפשר ללמוד.

בסמינר גייטסדה באנגליה מלמדים את הבנות תורה בעינין, עם גדולי הראשונים רש"י רמב"ן רבינו בחיי, ועם מפרשי רש"י בעינין הגור אריה ורבי אליהו מזרחי, וידוע שהכל נעשה שם על פי הגר"י **אליהו אליעזר דסלר זצ"ל**.

והנהיג הגר"א **וולף זצ"ל** (עדות בתו שהיתה מורה בסמינר) בסמינר שייסד, ללמד את החומש בצורה טובה, שיבינו טוב את ההסבר של הפשט, וכן להוציא ממנו את המסר הרוחני שיוצא ממנו, בצורה ברורה וטובה. והסכים **החזון איש** (עדות הגר"ר שמואל גריינימן, כאשר הרב וולף היה עדיין בסמינר שרנסקי) למהלך הזה, שהיום צריך ללמד את התלמידות, את מה שמחנך לתורה ויראת שמים, וגם זה בכלל.

6. משניות

לדעת הגר"ר **משה פיינשטיין זצ"ל** (אגרות משה יו"ד חלק ג סוף סימן פז), וכדבריו נוקט הגר"ש **אלישיב זצ"ל** (הערות למסכת סוטה דף כא: ד"ה ולהלכה), חכמים ציוו שלא ללמד לבנות תורה שבעל פה, והרי זה כמלמדה תפלות, ובכלל זה גם אסור לנשים ללמוד משניות שאין מחדש להן ידיעת הלכה למעשה, ורק פרקי אבות מותר ללמדן, כי יש בהם דברי מוסר והנהגות טובות, המעוררות לאהבת תורה ומידות טובות.

מסופר כאשר הגר"ר **שמריהו יוסף קרליץ זצ"ל אביו של החזון איש** ראה את בתו קוראת ספר קריאה, הגיב ואמר לה 'עדיף שתלמדי משניות', וכך עשה למעשה ששכר עבורה מלמד שילמדה (עדות הגר"ש רוזנברג). וכן סבר הגר"ר **יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל** (ארחות רבינו חלק א עמוד קצד), שמוותר להן ללמוד משניות. ולדעת הגר"ר **יצחק זילברשטיין שליט"א** (חשוקי חמד מגילה דף טו:), אם יש צורך מותר לבנות ללמוד משניות.

7. ספרי מחשבה וביאורי תפילה

יראת שמים: מובא בשם הגר"ח"ק (דרך שיחה עמוד פד) שגם מכתב מאליהו אין מניעה שילמדו, אם זה מוסיף להן יראת שמים. ובשם הגר"ש **וואזנר זצ"ל** (מפי השואל) מובא, שמוותר ללמד י"ג עיקרים של הרמב"ם בעינין, לא פחות ממה שמלמדים מקצועות חול בעינין.

ביאורי תפילה: מסופר על הגרש"ז **אויערבאך זצ"ל** (הליכות שלמה חלק א עמוד ה ארחות הלכה) שבתקופה מסוימת קבע שיעור בליל שבת אחר הסעודה, ללמד את אשתו הרבנית ובני הבית ביאורי תפילה, וכן עודד את המחנכות ממשפחתו, להעדיף לימוד ביאורי תפילה יותר משאר לימודי קודש ויהדות.

תנועה: יישר כח להגר"י **יחיאל מיכל מנדלזון שליט"א** מנהל סמינר 'דרכי רחל' ירושלים, על העזר והסיוע הרב בכירור הסוגיא.

קול קורא למען "בית יעקב"

בואו אנן פנים אליכם בקריאה נרגשת מעומק ליבנו הנואב על ההיחוס הגדול בעיני החינוך של בנות ישראל ולהגדרת הפקודת הספירה וההתבוללות ע"י בתיהם הלא יחידים החילונים השונים, עד שמפקחין חרילי חללה של "בנין ובניתיך נותנים לכם אחר ויענין רואת וכלות".

אנו מקמישם בכבוד, אחוז יקרים, אל חמטאג בילרס, למסרס למולך ב בתיהם השונים ובתיהם החילונים, אשר כל באיהם לא ישיבון, חוסר על נפשתיכם ועל נפש בנותיכם ומסור את חתונכם אל רוק לירי מוסדות החינוך הנקראים "בית יעקב", אשר בהם הם יתחבנו בדרך האמנה ומסורת יהודית, ויהיו כבנותיהם בנות נאכונות לתורתם ואמנתם.

מוסדות "בית יעקב" כבר נקו לעצמם של טוב וצחי' בהצלחת פעילותם לטובת החינוך הדתי של בנות ישראל, מוטלת על כן עליכם חובה קודשה להמירן בהם לעודות ככל האפשר. ובואש ובראשונה לשלח לשם את בנותיכם.

בתנאים שאלו כן קראנוגו אז חתורו לביבותיכם ותעוררו אתכם להקנות חינוך דתי מסורתי לבנותיכם בבתיכם של "בית יעקב", ובזכות זה תוכלו לראות מהם דוד ישרים יתיר.

כעתירת החותמים בכברת התורה ומצפנים לישועת עמנו והרמת קרן תהיק, בשם אגודת הרבנים בפולין (בשנת ה'תש"ן).

יח"ט עמוד **גראיערעכץ** ויולט
אהרן לוקוין אביו רשע
מנחם מנדל אלטער אביו סאטאוויץ
יצחק זעליג סאטאוויץ אביו סאטקוב
שלמה דוד בתנא אביו וואישע
יצחק סאטאוויץ אביו וואישע
יוסף שטיינבושץ אביו קריניץ

76) בנוסף תמרו עוד שלישים מחשובי הקהלה.

77) התפרסם בעיתון "דאס ווישע סאטנבלאט" - הרגום מאריש.

עברו יצחק יוסטוביטש-ספר, יח"ט 13 שארס (מסוד 1427) תודוס סאטור הכותב

מבואר בשו"ת **אז נדברו** (חלק יד סימן ג) לגבי מקומות שמכשירים מורות להיות מחנכות של תלמידות וכדומה, התירו להן חכמי הדור ללמוד חומש ומפרשים בלי הגבלה, ואין בזה חשש כאילו מלמדה תפלות.

לדעת הגר"ר **ניסים קרליץ זצ"ל** (חוט שני יו"ד חלק ג עמוד עח) לימוד חומש ע"ש לפי הסדר, אינו נחשב כלימוד של פשוטי הדברים, אך כיום מותר ללמד בנות כל מה שאפשר להתיר, כדי שיהיה להם סיפוק מהלימוד, ולא יסתכלו בדברים אחרים שעלולים לגרום להם קלקול.

לדעת הגר"ר **משה פיינשטיין זצ"ל** (רשומו אהרן חלק א יו"ד סימן רמ"א אות א) אין ללמד נשים מדרש או פירוש הרמב"ן על התורה, והוא בכלל איסור לימוד לבנות.

ולדעת הגר"ש **אלישיב זצ"ל** (עדות הגר"ר צבי כהן, והגר"ר יחיאל מיכל מנדלזון), יש ללמד לבנות בסמינר חומש עם פירוש שמפרש פשוטן של דברים, אולם אין לפלפל לבדרים להקשות מכאן ומתרחץ מכאן שזה בכלל האיסור ללמוד תורה. וכענין זה העיד בשמו הגר"ר **צבי ובר שליט"א** שמוותר לבנות ללמוד רמב"ן על התורה, את הפשט שבו ולא את הקטעים עם הפלפולים, ולא את הקבלה שגם האבא לא מבין.

ועל דרך זה מובא בשם הגר"ש (הערות למסכת סוטה דף כא: ד"ה ולהלכה), שתמה על מה שלומדים עם נשים חומש עם רש"י, שהרי רש"י בפירושו על התורה בנוסף לביאור פשוטו של מקרא, הביא אף מדרשי חז"ל העמוקים שדינם כתורה שבעל פה, והניח בצ"ע.

ומובא בשם הגר"א **ל שטיינמן זצ"ל** (כאיל תערוג אסופת עצות עמוד תתכז) שבקושי התירו ללמוד חומש ורק עם רש"י, ומתוך פירוש הרמב"ן רק מה שנוגע לאמונה, אבל לא יותר מזה.

- א. צורך השעה: לפני כמאה שנה יסדו בתי ספר לבנות משום צורך השעה, ונחלקו הדעות מה מותר ללמד את הבנות, חומש, רש"י, מפרשים וכדומה.
- ב. מתירים: גדולי פולין וליטא ובראשם החפץ חיים התירו ללמד תורה לבנות בפשטות הדברים בלי עיון, משום שזו חובת השעה ללמד תנ"ך וספרי אמונה, והוא צורך השעה והצלת הדור לסלק תרבות נכרית וחוסר אמונה.
- ג. אוסרים: מאידך גדולי הונגריה ובראשם החתם סופר, אסרו בתוקף ללמד תורה לבנות, חוץ מהספרים המתורגמים ללשון אשכנז והלכות נחוצות וליקוט מוסרי חז"ל, ואסרו ספרי מחשבה, ויש אסרו אפילו חומש עם רש"י.
- ד. בזמננו: כיום רוב בתי החינוך בארץ ובחו"ל נוהגים כשית המתירים. יש מתירים רק את הדברים הפשוטים. יש מתירים רק קצת רמב"ן ומפרשי רש"י ומה שנוצר לאמונה וליראת שמים. ויש מתירים כל מה שאפשר כדי שיתמלאו בידע רוחני, ובכלל זה תורה בעיון עם המפרשים העמוקים, שכולם בכלל ההיתר של תורה שבכתב.
- ה. הלימודים המותרים: משניות אסור חוץ מפרקי אבות שיש בהם מוסר ומידות טובות, ויש מתירים הכל חוץ מגמרא. צריך ללמדן ספרי מוסר, ועיקרי האמונה, וביאורי תפילה.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל מזומן הזוכה בהגרלת גיליון 404 בסך 100 שקל מזומן האברך החשוב הר"ר יצחק גוטסמן שליט"א כולל 'כבוד התורה' מודיעין עילית

שאלה: האם מותר לסכך במחצלות שנופצות כיום, ומדוע?

האם יש לחוש משום השאלות הבאות, א. 'גזירת מחצלות' אפילו עשאו לסיכוך במקום שעומד לשכיבה אסור לסכך בו. ב. 'גזירת תקרה' במקום שמיחים אותו בתקרה. ג. בחוט שאינו טבעי האם אסור משום מעמיד בדבר שאינו ראוי לסיכוך. ד. הנקב המפושל שעובר בו החוט האם דינו כבית קיבול. ה. 'גזירת נסר'. ו. 'גזירת חבילה'.

מקורות: גמ' (סוכה דף יט); שו"ע (סימן תרכט סעיף ד-ז), משנ"ב וביאור הלכה (שם), קובץ תשובות (חלק א סימן סב-טג), ציץ אליעזר (חלק י סימן ט), חוט שני (סוכה עמוד ריד), אבן ישראל (חלק ח סימן מד), הליכות שלמה (פרק ח אות ה), שבט הלוי (חלק ו סימן טד), פסקי תשובות (סימן תרכט אות ו).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששלח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב. בכדי להשיב ולהכנס להגרלה, מספיק לעיין במורה מקום אחד! נא לשלוח את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה). בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שולח 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 6507823-1532
5. במייל 5047867@gmail.com

המדור הוקדש לעילוי נשמת

האשה הצדקנית מרת יוכבד בת הגה"ח ר' משה צינורט ע"ה נלב"ע ח' אב תשפ"ב ת.נ.צ.ב.ה.

עדכוני הלכה

תכבד העבדה

ידוע הוראת גדולי ישראל ובראשם הגרא"מ שך זצ"ל למנהלי הסמינרים, שבכדי לשמור על הבנות בשעות הפנאי שהן נמצאות בבית, ואין להם מסגרת, צריך להעסיק את התלמידות בכמה שיותר חומר לימודי, ולתת להם הרבה שיעורי בית והכנות למבחנים, כך יהיו עסוקות בלימודים ולא ינזקו מהרחוב, בבחינת הפסוק (שמות פרק ה פסוק ט) תִּכְבֹּד הָעֶבֶדָה עַל הָאֲשִׁים וַיַּעֲשׂוּ כֹה וְאֵל יִשְׁעוּ בְּדַבְרֵי שִׁפְרָה, וכמוכן באופן שיהיה מתאים להן.

נושא הגיליון הבא:

'סיכוך במחצלת בזמננו'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון נתרם לעילוי נשמת

הרב חיים ישראל בן הרב יואל יעקב זצ"ל
נלב"ע ט"ו באב תשע"א ת.נ.צ.ב.ה.

הילכתא

לדעת לחיות מהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים יומי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

5047867@gmail.com לקבלת הגיליון במייל:

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...